

ریشه‌های تربیتی اعتیاد به اینترنت در نوجوانان

ندا کرمی، مریم کرمی شیخی آبادی¹

چکیده

با گسترش روزافزون استفاده از اینترنت در میان نوجوانان، پدیده اعتیاد اینترنتی به عنوان یکی از چالش‌های مهم تربیتی و روان‌شناختی در نظام‌های آموزشی و خانواده‌ها ظهور یافته است. مسأله اصلی تحقیق حاضر بررسی عوامل تربیتی مؤثر بر شکل‌گیری این اعتیاد در نوجوانان است؛ به‌ویژه آن دسته از بسترهایی که ریشه در کارکردهای خانواده، نارسایی‌های ارتباطی، شیوه‌های فرزندپروری و کم‌توجهی به تربیت رسانه‌ای دارند. هدف پژوهش، تبیین دقیق زمینه‌های تربیتی مؤثر بر این گرایش و ارائه راهکارهایی برای کنترل و پیشگیری از آن است. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی و با اتکا به داده‌های ثانویه برگرفته از مطالعات معتبر داخلی انجام شده است. داده‌های به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که عوامل متعددی چون ضعف در سبک‌های فرزندپروری، فقدان مهارت‌های زندگی، کم‌توجهی عاطفی، ناهماهنگی میان مدرسه و خانواده، نبود برنامه‌های حمایتی در فضای مجازی و تأثیرپذیری از رسانه‌های جمعی، مهم‌ترین زمینه‌سازهای تربیتی در گرایش نوجوانان به اعتیاد اینترنتی هستند. همچنین، عملکرد ناکارآمد والدین در تنظیم هیجانات و الگودهی مناسب، اثر چشمگیری بر کاهش تاب‌آوری و افزایش رفتارهای اعتیادی در نوجوانان دارد. نتایج این پژوهش بر اهمیت بازنگری در الگوهای تربیتی حاکم در خانه و مدرسه تأکید دارد و نقش پیشگیرانه آموزش سواد رسانه‌ای و تقویت مهارت‌های اجتماعی را در کاهش آسیب‌های ناشی از استفاده افراطی از اینترنت پررنگ می‌سازد.

کلیدواژه‌ها: اعتیاد به اینترنت، نوجوان، سبک فرزندپروری، خانواده، تربیت رسانه‌ای

¹ طلاب سطح دو، مدرسه علمیه تخصصی الزهراء (س)، شهرستان صحنه، fa614182@gmail.com

مقدمه

در دهه‌های اخیر، فضای مجازی و ابزارهای هوشمند دیجیتال به گونه‌ای در زندگی روزمره نوجوانان نفوذ کرده‌اند که نه تنها سبک زندگی، بلکه شیوه ارتباطات، یادگیری و حتی هویت‌یابی آنان را نیز تحت تأثیر قرار داده‌اند. یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که خانواده‌ها و نظام تربیتی کشور با آن روبه‌رو هستند، رشد فزاینده اعتیاد به اینترنت در میان نوجوانان است. این اعتیاد، نه تنها به جنبه‌های فردی مانند سلامت روان، عملکرد تحصیلی و تعاملات اجتماعی آسیب وارد می‌کند، بلکه بنیان‌های ارتباطی خانواده را نیز با تهدیدهای جدی مواجه می‌سازد (محمدی سیف و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۲۵).

در این میان، ریشه‌یابی عوامل مؤثر بر گرایش نوجوانان به استفاده مفرط از اینترنت، به‌ویژه از منظر تربیتی، می‌تواند گامی مؤثر در جهت پیشگیری و مداخله باشد. سبک‌های تربیتی والدین، الگوهای ارتباطی درون خانواده و تجارب هیجانی فرزندان از جمله متغیرهایی هستند که در سال‌های اخیر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته‌اند (تمنایی فر و خنشان، ۱۴۰۲، ص ۵۸).

تربیت نسل آینده در فضای فرهنگی متحول‌شده عصر دیجیتال، بدون توجه به آسیب‌ها و ظرفیت‌های فضای مجازی امکان‌پذیر نیست. نوجوانان امروز در فضایی رشد می‌کنند که بخش قابل توجهی از هویت‌یابی و جامعه‌پذیری آنان در بستر رسانه‌های آنلاین صورت می‌گیرد. اعتیاد به اینترنت، اگرچه به ظاهر یک اختلال رفتاری تلقی می‌شود، در واقع بازتابی از ناکارآمدی یا تعارض در فرآیندهای تربیتی درون خانواده است (خانجانی و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۹۱). این موضوع به‌ویژه در جوامع در حال گذار مانند ایران، که نهاد خانواده هنوز مهم‌ترین مرجع تربیتی محسوب می‌شود، از اهمیت دوچندان برخوردار است. تأکید بر رویکرد تربیتی در تبیین این پدیده، به معنای تمرکز بر عوامل قابل مداخله‌ای است که می‌توانند مسیر رشد نوجوانان را از انزوا، اضطراب و اختلالات رفتاری به سمت خودتنظیمی، خودآگاهی و تعامل سالم هدایت کنند (ایمانی و شیرالی‌نیا، ۱۳۹۴، ص ۱۲۲).

با توجه به اهمیت موضوع، پرسش اصلی تحقیق حاضر بدین صورت مطرح می‌شود: «ریشه‌های تربیتی اعتیاد به اینترنت در نوجوانان کدام‌اند و چگونه الگوهای فرزندپروری و تعاملات خانوادگی می‌توانند در شکل‌گیری یا پیشگیری از این اعتیاد نقش ایفا کنند؟»

هدف این پژوهش، شناسایی عوامل تربیتی اثرگذار بر گرایش نوجوانان به مصرف افراطی از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی و تبیین نقش خانواده به‌عنوان نخستین بستر جامعه‌پذیری در پیشگیری از اعتیاد اینترنتی است. همچنین این تحقیق می‌کوشد تا با بهره‌گیری از یافته‌های پژوهش‌های تجربی و تحلیلی، مدلی نظری برای شناخت دقیق‌تر از رابطه بین شیوه‌های تربیتی والدین، سبک دلبستگی، تنظیم هیجانی و عملکرد ارتباطی درون خانواده ارائه کند. با افزایش فراگیر وابستگی نوجوانان به فضای مجازی، فقدان مدیریت آگاهانه والدین در تنظیم میزان و نحوه استفاده فرزندان از رسانه‌ها، به معضلی جدی تبدیل شده است (چوب‌فروش‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۴۸). بنابراین، ضروری است که پژوهش‌های داخلی با نگاهی چندبُعدی به این مسئله بپردازند و از تمرکز صرف بر پیامدها، به سمت تبیین علل و زمینه‌های شکل‌گیری این اختلال گرایش یابند (رضائی‌پور و غفاری، ۱۴۰۰، ص ۲۲۱).

مطالعات متعدد داخلی در سال‌های اخیر تلاش کرده‌اند تا ابعاد مختلف اعتیاد به اینترنت را بررسی کنند. برای مثال، پژوهش نظری و همکاران (۱۳۹۹) نشان می‌دهد که دشواری در تنظیم هیجانی و سبک ارتباطی در خانواده می‌تواند نوجوانان را در معرض رفتارهای پرخطر اینترنتی قرار دهد. پژوهش تمنایی‌فر و خنشان (۱۴۰۲) نیز با بهره‌گیری از مدل‌های علی، سبک‌های فرزندپروری سهل‌گیر و طردکننده را از پیش‌بینی‌کنندگان مهم اعتیاد اینترنتی دانسته‌اند.

از سوی دیگر، پژوهش لیال ترابی‌ان و همکاران (۱۳۹۹) نیز رابطه بین ناکارآمدی عملکرد خانواده و گرایش به شبکه‌های اجتماعی را با نقش واسطه‌ای تنظیم شناختی هیجان بررسی کرده و بر تأثیر کلیدی بستر خانوادگی در توسعه وابستگی‌های رفتاری تأکید داشته‌اند. همچنین در مطالعه جوکار و همکاران (۱۴۰۱)، راهبردهای مقابله‌ای ناکارآمد و صفات شخصیتی خاص به‌عنوان عوامل تقویت‌کننده تمایل به مصرف مفرط اینترنت شناخته شده‌اند. پیشینه پژوهش‌ها مؤید این نکته است که اعتیاد اینترنتی صرفاً پدیده‌ای فناورانه نیست، بلکه باید آن را در بستر تعاملات خانوادگی، سبک‌های تربیتی، و کارکردهای روانی-هیجانی نوجوانان تحلیل کرد.

۱. مفهوم‌شناسی

۱.۱. اعتیاد به اینترنت و ویژگی‌های آن در نوجوانان

اعتیاد به اینترنت نوعی وابستگی روان‌شناختی و رفتاری به فعالیت‌های آنلاین است. نوجوانان مبتلا به این پدیده، توانایی کنترل زمان و انگیزه استفاده از اینترنت را از دست می‌دهند و در صورت عدم دسترسی، علائم ترک مانند اضطراب و خشم را تجربه می‌کنند (ادیبی، ۱۴۰۰).

این اعتیاد، ابعاد مختلف زندگی نوجوان، از جمله تحصیل، تعاملات اجتماعی، خواب و تمرکز را تحت تأثیر قرار می‌دهد و می‌تواند منجر به رفتارهای پرخطر آنلاین شود. زمانی که نوجوان از اینترنت برای فرار از مشکلات هیجانی یا کمبود ارتباط عاطفی استفاده می‌کند، زمینه برای این وابستگی فراهم می‌شود (رضائی‌پور و غفاری، ۱۴۰۰).

نوجوانان با سبک‌های دلبستگی ناایمن و دشواری در تنظیم هیجانات، بیشتر در معرض خطر اعتیاد به اینترنت قرار دارند. ناکارآمدی در مهارت‌های تنظیم هیجان ارتباط مستقیمی با شدت این اعتیاد دارد (نظری و همکاران، ۱۳۹۹).

همچنین، ضعف در بیان احساسات و هیجانات سرکوب‌شده، نوجوان را مستعد وابستگی به فضای مجازی می‌کند (چوب‌فروش‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸).

به‌طور کلی، اعتیاد به اینترنت در نوجوانان، یک اختلال چندبعدی است که از تعامل ویژگی‌های شخصیتی، هیجانی، ارتباطی و خانوادگی نشأت می‌گیرد و نقش خانواده در پیش‌بینی میزان استفاده آسیب‌زا از اینترنت بسیار تعیین‌کننده است (خانجانی و همکاران، ۱۳۹۸).

۱.۲. تربیت

تربیت از دیدگاه اسلامی، فرآیندی جامع و هدفمند است که شامل رشد شناختی، رفتاری، روحی و اخلاقی می‌شود. قرآن و سنت، تعلیم و تزکیه را دو رکن اصلی تربیت معرفی می‌کنند که باید توأمان در کودک و نوجوان نهادینه شوند (کیانی و پورجمشیدی، ۱۴۰۲).

تربیت در این منظر، تدریجی، حکیمانه و مبتنی بر کرامت انسان است. روان‌شناسی رشد، تربیت را فرآیندی پیوسته برای کسب مهارت‌های شناختی، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی تعریف می‌کند. در این میان، تعامل با والدین و سبک‌های تربیتی نقش کلیدی دارد؛ سبک‌های سهل‌گیرانه یا مستبدانه، رشد هیجانی سالم را مختل و زمینه‌ساز وابستگی به اینترنت می‌شوند (تمنایی‌فر و خنشان، ۱۴۰۲).

در مقابل، سبک فرزندپروری مقتدرانه (نظارت همراه با محبت)، به شکل‌گیری ارتباط عاطفی پایدارتر و مهارت‌های مقابله‌ای مؤثرتر در نوجوانان منجر شده و مقاومت آنان را در برابر آسیب‌های فضای مجازی افزایش می‌دهد (رضائی‌پور و غفاری، ۱۴۰۰).

از منظر روان‌شناسی اسلامی، تربیت مطلوب، فراتر از

مدیریت رفتار ظاهری، به رشد فطرت الهی، بیداری وجدان و خودتنظیمی درونی می‌انجامد (محمدی سیف و همکاران، ۱۳۹۳). این تربیت با ایجاد ارتباط پایدار، تعهد اخلاقی و آگاهی‌بخشی مستمر همراه است.

۲. زمینه‌های تربیتی آسیب‌زا در اعتیاد به اینترنت

با رشد روزافزون استفاده نوجوانان از اینترنت، بررسی علل ریشه‌ای این پدیده، خصوصاً در ابعاد تربیتی خانواده، اهمیتی دوچندان یافته است. بسیاری از پژوهش‌ها بر این نکته تأکید دارند که ساختار روانی و الگوهای تربیتی حاکم در خانواده نقش اساسی در پیش‌بینی گرایش نوجوان به استفاده افراطی و گاه آسیب‌زای اینترنت ایفا می‌کنند. در این بخش، مهم‌ترین زمینه‌های تربیتی که می‌توانند بر شکل‌گیری این نوع اعتیاد اثرگذار باشند، مورد تحلیل قرار می‌گیرند.

۱.۲. ضعف در سبک‌های فرزندپروری

شیوه‌های تربیتی نادرست و غیراصولی در خانواده از نخستین عوامل زمینه‌ساز اعتیاد نوجوانان به اینترنت به شمار می‌روند. وقتی والدین فاقد قوام تربیتی لازم‌اند، رفتارهای تربیتی‌شان یا بسیار سخت‌گیرانه و محدودکننده است یا کاملاً سهل‌گیرانه و بدون مرز. این افراط و تفریط‌ها منجر به سرگشتگی روانی نوجوان شده و او را درگیر مکانیزم‌های جبرانی مانند حضور مفرط در فضای مجازی می‌کند.

مطالعات متعدد نشان داده‌اند نوجوانانی که تحت شیوه‌های تربیتی مقتدرانه رشد کرده‌اند، در مواجهه با اینترنت، از توان تنظیم رفتار بالاتری برخوردار بوده‌اند، در حالی که سبک‌های استبدادی یا رها، آنان را در معرض آسیب‌های جدی قرار داده‌اند (رضائی‌پور، ۱۴۰۰، ص ۲۵). همچنین اثبات شده است که در خانواده‌هایی با سبک فرزندپروری متزلزل، میزان اضطراب، وابستگی و فرار روانی به جهان مجازی بیشتر از حد متوسط است (تمنایی‌فر، ۱۴۰۲، ص ۸۱).

علاوه بر این، نوجوانانی که با رفتارهای تربیتی متناقض مواجه هستند، در مرزهای روانی و ارزشی دچار گسست می‌شوند و برای جبران عدم انسجام شخصیتی، به اینترنت پناه می‌برند (چوب‌فروش‌زاده، ۱۳۹۸، ص ۴۶).

۲.۲. ناتوانی والدین در مدیریت هیجانات و روابط فرزندان

و حمایتی قوی برای نوجوانان فراهم کنند، نفوذ گروه‌های همسال، غالب خواهد شد (حکاک و همکاران، 1398، ص 41).

۳.۴. نبود برنامه‌های حمایتی و تربیتی در فضای مجازی

نبود نهادهای حمایت‌گر و تربیتی در فضای مجازی از مهم‌ترین خلأهایی است که نوجوانان را در برابر اعتیاد اینترنتی بی‌پناه می‌سازد. فضای مجازی، در اغلب موارد، بستری آزاد و بدون نظارت است که محتواهای آن نه تنها خالی از راهبردهای تربیتی هستند، بلکه بعضاً حامل پیام‌هایی مغایر با هنجارهای تربیتی و ارزشی جامعه‌اند. این فضا نیازمند مداخلات آگاهانه از سوی نهادهای فرهنگی، آموزشی و خانواده است تا بتواند از حالت رهاسده به محیطی آموزشی و ایمن تبدیل شود.

مطالعات نشان داده‌اند که یکی از عوامل گرایش نوجوانان به حضور مستمر و کنترل‌نشده در فضای مجازی، فقدان برنامه‌های هدفمند آموزشی، مشاوره‌ای و تربیتی آنلایین بوده که موجب احساس تنهایی دیجیتالی در میان این گروه سنی شده است (ادیبی، ۱۴۰۰، ص ۸۷). این در حالی است که ارائه پلتفرم‌های مشاوره‌ای، بسته‌های آموزشی رسانه‌ای و منابع هدایت‌شده می‌تواند نقش موثری در جهت‌دهی مصرف رسانه‌ای نوجوانان ایفا کند (رضائی‌پور و غفاری، ۱۴۰۰، ص ۱۰۲). از این رو، ضروری است طراحی برنامه‌های حمایتی در فضای مجازی با رویکرد هم‌افزایی بین آموزش و فناوری، مورد توجه ویژه سیاست‌گذاران قرار گیرد.

۳.۵. خلأ ارتباط بین نظام تربیتی مدرسه و خانواده

نقطه ضعف مهم در مواجهه با پدیده اعتیاد اینترنتی نوجوانان، نبود تعامل ساختارمند میان نظام رسمی آموزشی (مدرسه) و کانون خانواده است. خانواده‌ها غالباً دانش تخصصی لازم برای هدایت رفتار رسانه‌ای فرزندان خود را ندارند و مدارس نیز اغلب در این زمینه ناتوان یا بی‌برنامه‌اند. این گسست تربیتی میان مدرسه و خانه، موجب سردرگمی نوجوان در مواجهه با خواسته‌ها، انتظارات و الگوهای تربیتی متناقض می‌گردد.

تحقیقات نشان می‌دهد که ناهماهنگی بین ارزش‌های تربیتی خانواده و محتوای آموزشی مدرسه، عاملی بازدارنده برای شکل‌گیری رفتارهای خودتنظیمی و مسئولانه در استفاده از فضای مجازی است (تمنایی‌فر و خنشان، ۱۴۰۲، ص ۱۴۲). همچنین بی‌توجهی مدارس به آموزش والدین و فقدان برنامه‌های هماهنگ خانه‌مدرسه، موجب می‌شود نظارت تربیتی ناپیوسته و پراکنده باشد که به تضعیف اقتدار والدین و کارایی تربیت رسمی می‌انجامد (خانجانی

و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۱۰۴). بنابراین، تقویت پل ارتباطی میان مدرسه و خانه، با طراحی بسته‌های مشترک آموزشی و تعامل مستمر با والدین، ضرورتی انکارناپذیر است.

۳.۶. تأثیر رسانه‌های جمعی بر شکل‌گیری الگوی مصرف نوجوان

نوجوانان الگوی مصرف رسانه‌ای خود را نه صرفاً از خانواده یا مدرسه، بلکه از رسانه‌های جمعی الگو می‌گیرند. محتوای ارائه‌شده در سریال‌ها، تبلیغات تلویزیونی، کلیپ‌های شبکه‌های اجتماعی و وب‌سایت‌ها، عامل مؤثری در تعریف «مصرف طبیعی» اینترنت برای نوجوان است. در واقع رسانه‌ها با بهره‌گیری از تکنیک‌های جذاب و روان‌شناسانه، سلیقه، نیاز و رفتار رسانه‌ای مخاطب را شکل می‌دهند و گاه با ترویج سبک زندگی مصرف‌گرایانه، استفاده افراطی از اینترنت را عادی‌سازی می‌کنند.

داده‌های میدانی از پژوهش‌ها حاکی از آن‌اند که نوجوانانی که در معرض رسانه‌هایی با مضامین هیجانی و پرتحرک قرار دارند، بیشتر مستعد استفاده بی‌رویه و اعتیادی از فضای مجازی‌اند (نظری و همکاران، ۱۳۹۹، ص ۷۵). در غیاب سواد رسانه‌ای و راهبردهای تربیتی مؤثر، نوجوانان پذیرنده بی‌چون‌وچرای پیام‌های رسانه‌ای شده و به مرور زمان، سبک زندگی دیجیتال و وابستگی به اینترنت در آنان نهادینه می‌شود (چوب‌فروش‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۵۶).

رسانه‌های جمعی نه تنها در شکل‌گیری ذائقه مصرف رسانه‌ای نوجوان مؤثرند، بلکه از طریق تقویت هویت مجازی، فرد را از هویت واقعی و اجتماعی خود دور ساخته و او را در معرض مخاطرات تربیتی و روانی جدی قرار می‌دهند (یعقوبی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۴۴). از این رو، نقد فرهنگی نسبت به محتوای رسانه‌ها، همراه با تولید محتوای جایگزین، از ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر در مواجهه با پدیده اعتیاد اینترنتی نوجوانان است.

نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که اعتیاد به اینترنت در نوجوانان پدیده‌ای چندعلتی و دارای زمینه‌های عمیق تربیتی است. در رأس این عوامل، نقش کلیدی خانواده به چشم می‌خورد؛ خانواده‌ای که سبک‌های تربیتی آن ناسازگار، پرتنش یا رهاشده‌اند، بیش از سایر خانواده‌ها بستر بروز وابستگی‌های رفتاری از جمله اعتیاد اینترنتی را فراهم می‌کنند.

در کنار خانواده، نقش نظام آموزشی و اجتماعی نیز غیرقابل انکار است. کم‌کاری مدارس در آموزش سواد رسانه‌ای، عدم پیوستگی تربیتی بین والدین و معلمان، نبود نهادهای حمایتی در فضای مجازی و ناتوانی در ارائه

الگوهای جایگزین، از جمله نواقص ساختاری هستند که گرایش نوجوانان به مصرف افراطی اینترنت را تقویت می‌کنند.

رسانه‌های جمعی نیز با جهت‌دهی الگوهای مصرف و عادی‌سازی سبک زندگی وابسته به فضای مجازی، نقش مخربی در شکل‌گیری این نوع از اعتیاد دارند. در چنین شرایطی، نوجوانانی که فاقد مهارت‌های مقابله‌ای، خودتنظیمی و هویت پایدار هستند، به راحتی به دام وابستگی اینترنتی گرفتار می‌شوند. پیشگیری مؤثر از اعتیاد اینترنتی نیازمند رویکردی جامع و تلفیقی است که خانواده، مدرسه، رسانه و سیاست‌گذاران فرهنگی را در برنامه‌ای یکپارچه گرد هم آورد. تقویت نقش والدین، آموزش مهارت‌های زندگی، بهبود ارتباطات خانوادگی و اصلاح محتوای رسانه‌ها می‌توانند مسیر کاهش این آسیب را هموار سازند.

فهرست منابع و مآخذ

1. ایمانی، مهدی؛ شیرالی‌نیا، خدیجه. «نقش کارکرد و فرآیند خانواده در اعتیاد به اینترنت نوجوانان». فصلنامه خانواده و پژوهش، شماره ۷۴، ۱۳۹۴.
2. خانجانی، مهدی؛ قنبری، فرشته؛ نعیمی، ابراهیم. «بررسی رابطه کارکرد خانواده، سبک دلبستگی و سبک‌های تربیتی والدین با اعتیاد به اینترنت در نوجوانان». فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، دوره ۱۰، شماره ۳۷، بهار ۱۳۹۸.
3. نظری، مهسا؛ لطفی، مژگان؛ امینی، مهدی. «نقش واسطه‌ای دشواری‌های تنظیم هیجان در رابطه بین الگوی ارتباطی خانواده با گرایش به رفتارهای پرخطر و اعتیاد به اینترنت». نشریه رایش روان‌شناسی، دوره ۹، شماره ۱۱، بهمن ۱۳۹۹.
4. چوب‌فروش‌زاده، آزاده؛ شاهچراغی، مژگان؛ متقی، شکوفه. «نقش ناگویی هیجانی در ارتباط بین الگوی ارتباطی خانواده و ویژگی‌های شخصیتی با اعتیاد به اینترنت». فصلنامه روان‌شناسی و علوم تربیتی، شماره ۱۹، دی ۱۳۹۸.
5. رضائی‌پور، عباس؛ غفاری، خلیل. «پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت و فضای مجازی با شیوه‌های فرزندپروری و الگوی ارتباطی خانواده در دانش‌آموزان دوره متوسطه». فصلنامه روان‌شناسی رشد، دوره ۴، شماره ۴۴، بهمن ۱۴۰۰.

6. تمنایی‌فر، محمدرضا؛ خنشان، محبوبه. «پیش‌بینی اعتیاد به اینترنت نوجوانان بر اساس سبک‌های فرزندپروری با میانجی‌گری سبک‌های دلبستگی». فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده، دوره ۱۸، شماره ۶۵، دی ۱۴۰۲.
7. جوکار، مهران؛ کرمی، جهانگیر؛ مومنی، خدامراد. «آزمون مدل اعتیاد به اینترنت با محوریت آسیب‌شناسی روانی، شخصیتی و شناخت اجتماعی با میانجی‌گری راهبردهای مقابله‌ای». مجله علوم روان‌شناختی، دوره ۲۱، شماره ۱۱۸، دی ۱۴۰۱.
8. یعقوبی، حسن؛ میرزایی، زهرا؛ محموی، جعفر. «نقش کفایت اجتماعی، سبک‌های حل تعارض و عملکرد خانواده در پیش‌بینی آسیب‌پذیری نوجوانان به اعتیاد». مجموعه مقالات اولین کنگره تازه‌های روان‌شناسی و علوم رفتاری، ۱۳۹۵.
9. حکاک، سیده منصوره؛ کاظمی، شکوفه؛ کاکاوند، علیرضا. «رابطه آسیب‌های دوران کودکی و تجارب تجزیه‌ای با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان». فصلنامه مطالعات روان‌شناختی، شماره ۵۷، بهار ۱۳۹۸.
10. محمدی سیف، معصومه؛ محمدی سیف، قاسم؛ نریمانی، سعید. «آسیب‌های اعتیاد به اینترنت در خانواده و انواع آن». فصلنامه رسانه و خانواده، شماره‌های ۱۰ و ۱۱، بهار و تابستان ۱۳۹۳.
11. لیال ترابیان، لیال؛ عامری، فریده؛ خسروی، زهره؛ بنی‌جمالی، شکوه‌سادات. «بررسی نقش و کارکرد خانواده در اعتیاد نوجوانان به شبکه‌های اجتماعی». فصلنامه خانواده و پژوهش، شماره ۷۴، ۱۳۹۹.
12. رستمی ده جلالی، علی؛ میرزائیان، زینب. «بررسی اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان و تأثیرات آن بر وضعیت تحصیلی و اجتماعی آنها». سومین همایش بین‌المللی علوم تربیتی، مشاوره، روانشناسی و علوم اجتماعی، همدان، ۱۴۰۲.
13. معصومه کیانی مریم پورجمشیدی؛ «تبیین تربیت معنوی برای کودکان با تأکید بر مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تربیت رسمی عمومی ایران و بررسی فرصت‌ها و چالش‌های یادگیری الکترونیکی برای آن». پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات تربیتی؛ ۱۴۰۲.
14. زهرا زینالی؛ علی زینالی. «مدل اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی: نقش عملکرد خانواده با میانجی‌گری راهبردهای تنظیم شناختی هیجان». مجله روان‌شناسی اجتماعی ایران، سال ۱۴۰۱.

15. ادیبی، حسن. «مطالعه پدیده استفاده اعتیادی از اینترنت در بین نوجوانان و جوانان». فصلنامه علوم رفتاری، سال ۱۴۰۰.